

Enric Nomdedéu, Joan Sanchis i Rafael Beneyto

**L'economia valenciana i les polítiques
d'ocupació després de la Covid-19**
Nous horitzons de progrés i estratègies de
transformació

L'economia valenciana i les polítiques d'ocupació després de la Covid-19

Nous horitzons de progrés i estratègies de transformació

Enric Nomdedéu Biosca

Joan Sanchis i Muñoz

Rafael Beneyto Cabanes

Resum:

La situació d'emergència sanitària que vivim ha colpit d'una manera molt important l'economia valenciana. La interacció d'un xoc múltiple, d'oferta i de demanda, esperonat de forma exògena, ha disminuït dràsticament els nivells de consum i producció, i al mateix temps, ha evidenciat de nou les debilitats persistents del teixit productiu valencià.

Enfront aquesta situació de crisi, resulta imprescindible adoptar un enfocament proactiu, això és aprofitar l'extensió dels efectes i la distància creada envers les inèrcies anteriors per tal de dirigir les propostes i les mesures cap a un nou escenari de transformació.

En aquest sentit, és imperatiu l'avanç cap a un nou model productiu verd i social, que permeta guanyar resiliència, estimular la demanda agregada, millorar la productivitat, promoure la innovació tècnica i organitzativa, i garantir una millor estabilitat i benestar de les persones als llocs de treball.

Per a fer-ho possible calen nous instruments: un «Nou acord verd valencià», que contemple mesures d'inversió

i una nova fiscalitat verda, un «Fons Estratègic Valencià d'Inversió Pública», que dirigisca recursos cap als sectors estratègics, noves propostes en matèria de polítiques públiques d'ocupació, com la reducció de la jornada laboral a 4 dies o 32 hores setmanals, i per últim una reforma adequada del Sistema de Finançament Autonòmic que dote a l'administració valenciana dels recursos necessaris.

Continguts

1. Introducció	3
2. ¿Quines característiques presenta la crisi del Covid-19?	4
3. ¿Per què l'economia valenciana és, de nou, més vulnerable?	5
4. ¿Com podem limitar les vulnerabilitats futures?	7
5. Innovar més enllà de la tecnologia. ¿Quin model d'ocupació i d'empresa?	15
6. Polítiques d'ocupació: Quantitat o qualitat?	20
7. Nous horitzons per a les polítiques actives d'ocupació. ¿Quin paper ha de jugar LABORA?	25
8. I tot això, ¿com ho paguem? Nova fiscalitat i reforma del sistema de finançament autonòmic.	30
9. Conclusions	32
10. Bibliografia	33
Agraïments	34

1. Introducció

Aquest document pretén abordar una reflexió oberta sobre l'impacte de la crisi del coronavirus en l'economia valenciana, tractant d'identificar les debilitats que han estat de nou evidenciades, així com especialment les alternatives en matèria de polítiques públiques d'ocupació que podrien ser explorades en un futur pròxim. La vocació del document és essencialment pragmàtica i política. Es defuig, per tant, de manera intencionada l'exhaustivitat en l'anàlisi, i es prioritza l'exploració de noves idees, conceptes i objectius que contribuïsquen a impulsar transformacions socioeconòmiques de progrés.

Per a assolir aquests objectius, primerament plantejem una caracterització econòmica de la problemàtica vinculada a l'emergència sanitària del Covid-19, estimant en termes generals el seu impacte i els principals reptes que suposa. Segonament, tractarem d'identificar les variables que impedeixen o dificulten una resiliència més gran de l'economia valenciana davant els alts i baixos del cicle econòmic. Tercerament, esbossarem algunes reflexions i idees sobre la necessitat del canvi de model productiu, abordant específicament el paper que hi poden jugar el turisme o la indústria. Posteriorment, en l'apartat cinqué, introduïm el concepte d'innovació organitzacional com un vector clau de transformació per a guanyar resiliència i productivitat en les empreses. En els apartats sisé i seté, ens centrarem en les implicacions de la crisi i les mesures plantejades en l'àmbit laboral, tractant d'esbossar un nou horitzó de transformació per a les polítiques públiques d'ocupació valencianes. Finalment, en l'apartat seté, abordem la necessitat d'incrementar els recursos públics disponibles mitjançant una nova fiscalitat i propiciant una reforma adequada del sistema de finançament autonòmic.

2. ¿Quines característiques presenta la crisi del Covid-19?

La situació d'emergència sanitària vinculada a la ràpida expansió de la Covid-19 es pot caracteritzar econòmicament com un múltiple xoc exogen a l'economia valenciana. D'una banda, implica un xoc d'oferta, ja que en primera instància l'acceleració dels contagis i la imposició de mesures de confinament dificulta el normal funcionament de les empreses. D'altra banda, i a conseqüència de l'anterior, es deriva també un xoc de demanda, amb

Les primeres dades de què disposem ens indiquen que l'impacte de la Covid-19 en l'economia valenciana serà superior al d'altres territoris.

una disminució brusca d'aquesta en la majoria d'activitats econòmiques, amb algunes excepcions relacionades amb serveis essencials com l'alimentació.

La interacció de dos xocs de manera simultània i que

afecten tant la demanda com l'oferta té conseqüències greus per a l'economia valenciana, i especialment per al volum d'ocupació que és capaç de sostenir. Tant la producció com l'equilibri entre oferta i demanda de treball es veuen afectats d'una manera molt important. De fet, inicialment s'estimava una reducció del PIB al voltant d'un 3,2 % (Perez i Maudos, 2020), mentre que les últimes previsions apunten a un retrocés més greu, d'entre un 12 % i un 13 % anual, amb una taxa d'atur que es podria situar a prop del 20 %. En aquest sentit, resulta important valorar alternatives de política pública que compensen la disminució dels ingressos i mantinguen la despesa agregada de l'economia.

Les primeres dades de què disposem ens indiquen que, previsiblement, l'impacte en l'economia valencia-

na serà superior que en altres territoris. Les raons per a aquesta sensibilitat més alta les abordem en la segona secció d'aquest document, però ja avancem que es tracta de variables comunes a altres crisis i amb certa permanència en els trets estructurals que caracteritzen l'economia valenciana contemporània.

Atesa la particularitat d'aquesta crisi i la seua concentració en un espai molt reduït de temps, resulta essencial per a avaluar el futur més pròxim tenir en compte la dimensió temporal. És evident que els efectes del xoc d'oferta es recuperaran d'una manera més ràpida, tan prompte com les empreses puguen retornar a la normalitat i els treballadors s'incorporen als llocs de treball. No obstant això, el xoc de demanda pot tenir conseqüències duradores, derivades dels efectes psicològics i sobre les expectatives dels agents econòmics, com ara modificació de decisions d'estalvi o d'inversió. És per això que serà clau la intervenció pública per a compensar o estimular el sosteniment de la demanda agregada.

Tenint en compte que, presumiblement, l'eixida del confinament serà progressiva, més aviat lenta, i amb un cert risc de possibles recaigudes, resulta raonable aventurar que la recuperació pot ser més lenta i costosa del que s'espera. Aquest és especialment el cas de l'economia valenciana, excessivament exposada a sectors econòmics molt vulnerables a l'evolució del cicle econòmic.

3. ¿Per què l'economia valenciana és, de nou, més vulnerable?

L'economia valenciana presenta tota una sèrie de característiques estructurals que la fan més vulnerable a les variacions del cicle econòmic. En altres paraules, el mo-

del productiu valencià presenta una baixa capacitat de resiliència. Això és una dificultat manifesta per a absorbir els efectes dels xocs, que solen tenir una intensitat més elevada que a la resta de l'Estat, especialment quan aquests afecten la demanda. Així i tot, aquesta debilitat és compatible amb una tendència a l'acceleració de la recuperació econòmica quan aquesta està ja consolidada en un context més ampli.

El model productiu valencià presenta una baixa capacitat de resiliència, això és una dificultat manifesta per a absorbir els efectes dels xocs econòmics.

Les raons per a explicar aquesta elevada variabilitat i sensibilitat al cycle econòmic són diverses. Podem diferenciar, en primer lloc, les raons de caràcter bàsic o elemental i després d'altres vinculades més directament amb l'estructura econòmica. Totes dues dimensions,

però, estan íntimament relacionades.

La composició pròpia de l'estructura productiva valenciana presenta les següents característiques elementals:

- Productivitat inferior a la mitjana.
- Baixa inversió en estoc de capital i coneixement.
- Baixa formació de l'empresariat.
- Predomini de les estratègies competitives via preus.
- Elevada temporalitat i precarietat laboral.
- Renda per càpita inferior a la mitjana.
- Estancament demogràfic, envelliment i augment de la població dependent.

- Debilitat de les finances públiques per a sostenir serveis bàsics (sanitat, educació).

D'altra banda, es poden identificar les següents característiques vinculades a l'estructura productiva:

- Predomini dels sectors de demanda dèbil i mitjana.
- Predomini de la petita i mitjana empresa.
- Elevada dependència de la construcció i del turisme (hipersensibilitat al cicle econòmic).
- Debilitat del sector industrial, amb algunes excepcions.
- Adaptabilitat i capacitat innovadora limitada (baixa resiliència).

La interacció de tots aquests elements, entre d'altres, de manera persistent en el temps té com a resultat una elevada incidència de les crisis econòmiques i dels xocs en l'economia valenciana. Això ha estat cert per a totes les crisis econòmiques que han experimentat l'Estat i Europa des dels anys noranta, i especialment l'any 2007, en què les lògiques polítiques i econòmiques dels agents reforçaven encara més els elements que dispararen la crisi.

Aquesta hipersensibilitat al cicle es tradueix en una inestabilitat manifesta que afecta de manera directa les expectatives dels agents, la seua capacitat d'estalvi i inversió, i, en definitiva, limita les possibilitats de desenvolupament i millora del benestar del conjunt de la societat.

4. ¿Com podem limitar les vulnerabilitats futures?

Aquesta crisi evidencia almenys dues coses importants. D'una banda, constata, una vegada més, la debilitat de l'economia valenciana, que tot i els esforços més o menys significatius que s'hagen pogut fer, continua instal·lada majoritàriament en una senda de baixa productivitat i d'estratègies competitives via preus. D'altra banda, la situació d'emergència sanitària ens recorda la fragilitat del creixement econòmic en el seu conjunt, ens obliga a reordenar prioritats i a contemplar els riscos sistèmics de caràcter ambiental, social, més enllà de la mateixa esfera econòmica.

Cal ser conscients que les mesures, més o menys urgents, que s'adopten per a fer front aquesta situació tenen capacitat per a condicionar la trajectòria futura de l'economia i la societat valenciana.

En general, l'experiència històrica ens indica que els xocs i les respostes que s'hi donen poden accelerar processos de transformació, tant de manera negativa com positiva (Harari, 2015). És per això que al bell mig de les turbulències resulta imprescindible la perspectiva i l'anàlisi.

Les iniciatives per a propiciar un canvi de model productiu a la Comunitat Valenciana han estat notòries, els esforços són evidents, si bé sovint tenen un component important de retòrica no acompanyada de contingut, així com contradiccions manifestes en diferents àmbits.

La trajectòria de canvi passa ineludiblement per una reorientació del model productiu cap a activitats econòmiques menys sensibles al cicle econòmic, que puguin elevar la productivitat i configurar un model més resilient. Qualsevol altre intent d'eixida ràpida resultarà en

la persistència de les debilitats. Aquesta aposta s'ha de fer d'una manera cohesionada, coherent i prolongada al llarg del temps.

De manera prioritària, caldria consensuar una direcció estratègica clara, inequívoca, i ser-hi conseqüents, cosa que implica necessàriament renunciar a qualsevol classe de guany superflu a curt termini, especialment quan aquest no és coherent a mitjà i llarg termini amb els objectius plantejats.

Caldria consensuar una direcció estratègica clara, inequívoca, i ser-hi conseqüents. Això implica renunciar a qualsevol guany superflu a curt termini.

Hi ha dues dimensions en la reorientació d'activitats que s'haurien d'anar propiciant de manera simultània, una primera interna i una segona externa o de caràcter estructural.

En primer lloc, caldria tractar d'estimular el trànsit de totes les activitats cap a posicions en la cadena de valor que siguin capaces de capturar un major valor afegit. Això pot permetre continuar aprofitant avantatges competitius evidents, com per exemple en l'àmbit del turisme o en determinades activitats industrials, però tractant de redirigir els recursos existents cap a segments d'activitat que tenen una resiliència més gran.

En aquest sentit, també és imprescindible impulsar activament els processos d'automatització i desenvolupament de la intel·ligència artificial, com a mecanismes d'increment de la productivitat i d'implantació de sistemes de producció més flexibles i innovadors. Així mateix, caldria fer una aposta decidida per les tecnologies obertes des de l'administració i des de les empreses. Els recursos públics s'haurien de concentrar en la promoció de l'ús i desenvolupament de programari lliure o de codi

obert, que permeta la seua millora i reutilització i actue com a bé públic a disposició del teixit productiu i de la societat en conjunt.

En segon lloc, cal propiciar una transició completa cap a activitats que es puguem considerar prioritàries, que oferisquen més productivitat, més estabilitat laboral, un cert grau d'autosuficiència (material sanitari, alimentació, energia) i que en definitiva constituïsquen els fonaments d'un nou model econòmic, que necessàriament contemple també les dimensions ambientals i socials.

En aquest darrer aspecte, les respostes tancades són sovint difícils, i, tot i que necessitem poder plantejar alternatives senzilles i fàcilment comprensibles, correm el risc d'utilitzar respostes senzilles o obsoletes per a donar resposta a problemes complexos.

Una de les respostes més populars plantejades al canvi de model productiu ha estat l'aposta per la reindustrialització, com a contrarelat a l'extensió del turisme i de les activitats de serveis. Aquesta resposta fonamenta els arguments en una doble perspectiva. D'una banda, des de l'evidència de la major estabilitat laboral i major productivitat de les activitats industrials. D'altra, des del convenciment que és possible recuperar una certa hegemonia industrial passada o emmirallar-se en models d'èxit desenvolupats en altres territoris.

Aquesta alternativa, a pesar dels dubtes que puga suscitar i que descriurem a continuació, certament pot ser i és popular, bàsicament perquè refereix a un moment passat d'èxit, perquè ens convida a recuperar l'«autèntica» economia valenciana, i a més és una resposta senzilla, clara. En certa manera, comparteix les mateixes lògiques del *Make America Great Again* de Donald Trump: és creïble i és fàcilment comprensible perquè el ciuta-

dà té una referència. Si hem estat, ¿per què no podem tornar a ser? Enfront aquest plantejament «retrotòpic» (Bauman, 2017), cal introduir algunes consideracions.

La indústria, tot i ser un sector indiscutiblement clau i necessari, difícilment ens pot oferir una resposta integral als reptes que hauria d'afrontar el canvi de model productiu. Sabem que el volum d'ocupació generat és cada vegada menor, especialment davant l'automatització de processos i la digitalització. Això implica que, tot i que la productivitat pot ser més elevada, la redistribució d'aquesta afavoreix d'una manera molt considerable les rendes de capital, mentre que les rendes del treball, aquelles que poden contribuir a incrementar el consum i propiciar una millor distribució de la riquesa, queden cada vegada més desplaçades. A més a més, la indústria, tradicionalment entesa, difícilment ens serveix per a donar resposta a alguns reptes ambientals o socials. Les condicions de treball sovint són dures, repetitives, perilloses, masculinitzades; l'ús de recursos és intensiu; es generen espais segregats a les ciutats; la dependència exterior és elevada, etc.

En aquest sentit, resulta necessari moderar les expectatives de les polítiques clàssiques de reindustrialització, especialment aquelles que persegueixen merament incrementar el seu pes en el PIB. Al mateix temps, caldria adoptar un enfocament de política industrial més transversal, més qualitatiu que quantitatiu, valorant la interconnexió de la indústria amb altres sectors com els serveis avançats o l'agroalimentari, així com reforçar l'àmbit d'actuació dels clústers (Molina, 2017).

D'altra banda, el que sí que sembla clar i evident és que caldrà fer una reflexió molt seriosa envers l'activitat turística. El turisme de masses és necessàriament un model obsolet, poc rendible econòmicament i extrema-

dament agressiu amb el territori i les infraestructures. A més a més, presenta una elevada sensibilitat al cycle econòmic i als eventuais xocs externs en múltiples àmbits. Tot i això, en el cas valencià, és innegable que l'activitat turística ha de formar part d'una estratègia econòmica solvent i arrelada al territori, però hauria de fer-ho des d'uns principis clars de sostenibilitat, de recerca d'un model més convivencial, de rebuig a la massificació i a la competència via preus, i d'utilització estratègica del turisme com a font de recursos econòmics que es puguin derivar a la reorientació intel·ligent del model productiu.

Pel que fa a la internacionalització de les empreses valencianes, cal no caure en la temptació de fer passos enrere. És un fet que la recuperació de la crisi econòmica del 2007-2008 es va produir en bona part gràcies a l'aposta per la innovació i la internacionalització. No obstant això, és evident que cal redefinir les lògiques econòmiques hiperglobalitzades, apostant per un grau més elevat d'autosuficiència i acurtant les cadenes de producció per a fer-les més sostenibles. Cal, doncs, avançar cap a una relocalització selectiva o globalització regionalitzada, que permeta als territoris i a les unitats econòmiques, com ara el Corredor Mediterrani, generar riquesa de proximitat i al mateix temps garantir la seua obertura cap a l'exterior.

Comptat i debatut, enfront d'una alternativa directa d'abandonar una activitat o altra o renunciar a la globalització, proposem diverses actuacions que entenem que poden permetre assolir els objectius de manera integral i amb més èxit:

- Apostar de manera immediata per capturar les fases de major valor afegit en les activitats turístiques i de serveis.

- Avançar cap a una nova política industrial més transversal i territorialitzada.
- Impulsar els processos d'automatització, la intel·ligència artificial i les tecnologies obertes.
- Afavorir una reorientació estructural d'activitats, a mitjà i llarg termini, cap a noves activitats emergents, basades en el coneixement i respectuoses amb l'entorn i amb les persones.
- Impulsar actuacions de caràcter transversal que milloren especialment la formació i capacitat d'innovació organitzativa de l'empresariat.
- Promoure un «Nou acord verd valencià» amb inversions directes significatives en matèria de transició ecològica i impuls a noves activitats sostenibles i arrelades al territori.
- Aprofitar el dinamisme dels espais urbans com a catalitzadors de la innovació i dels processos de transformació, connectant-los i vertebrant-los amb la resta del territori. Apostar per la relocalització selectiva i un model de globalització regionalitzat.
- Desplegar un programa de política econòmica coherent, ambiciós, disposat a fer renúncies i prendre decisions transcendentals.

Una alternativa atractiva per a instrumentar aquesta reorientació estratègica de l'economia i el suport a noves activitats emergents, pot ser l'establiment d'un Fons Estratègic Valencià d'Inversió Pública (FEVIP). Aquest seria finançat amb recursos propis de la Generalitat, encara que podrien estudiar-se fórmules mixtes per a facilitar la cooperació i la participació d'altres agents. L'objectiu principal seria la participació en activitats

empresarials privades que es puguem considerar d'interès estratègic, a través, prioritàriament, de participacions directes en el capital de les empreses. Es tractaria d'emular pràctiques públiques ja desenvolupades en països nòrdics o asiàtics, que han mostrat ser eficients per a reorientar l'estructura econòmica d'una manera intel·ligent.

Una possibilitat interessant per a establir vies directes de finançament per al FEVIP podria ser la gravació d'activitats no prioritàries amb certa capacitat d'obtenció d'ingressos. Per exemple, mitjançant una taxa turística, la participació en els impostos sobre construcció i transmissions patrimonials, o amb la creació de nous tributs que graven actius improductius. L'objectiu seria transvasar fons entre sectors i orientar-los a les actuacions estratègiques prioritàries.

D'altra banda, per a organitzar un discurs efectiu, cal també superar la generalització i la utilització de compartiments estancs i obsolets per a referir-se a les activitats. Possiblement és l'hora d'abordar una redefinició de les activitats, i ser molt més concrets i específics en la classificació, eliminant per exemple el calaix de sastre que són els serveis o la mateixa indústria. Cal identificar i ser capaços de fer valdre noves agrupacions, com s'està tractant de fer amb l'economia verda, les activitats de cura de persones o amb els sectors culturals i creatius (en què destaca especialment la potència del sector del disseny), i prioritzar aquestes subdivisions per sobre de categoritzacions genèriques que no ens ajuden a definir l'estratègia.

En definitiva, el que proposem és no plantejar les alternatives en termes de la seua viabilitat referenciada al passat, sinó tractar d'accelerar el curs de la història, avançar-nos i situar en l'actualitat activitats i escenaris

futurs, i evitar la duplicació descontextualitzada de models idealitzats.

La situació d'emergència que vivim, com ja ho va fer la crisi del 2007, ens recorda la vulnerabilitat del model que construïm, l'esterilitat del creixement pel creixement, els límits de la globalització, ens torna el focus de tot al fet humà, a les nostres precàries condicions de vida en aquest planeta. ¿Aprofitarem aquesta oportunitat per a canviar el curs de la història o tornarem al *business as usual* quan tot acabe?

5. Innovar més enllà de la tecnologia. ¿Quin model d'ocupació i d'empresa?

La crisi econòmica provocada per la pandèmia de la Covid-19 té característiques molt diferents d'altres que històricament i de manera cíclica hem patit. Moltes de les empreses obligades a tancar corren el risc de no haver pogut mantenir la plantilla (malgrat que els ERTO s'han demostrat una bona opció per a minimitzar els danys), o d'haver perdut alguns dels seus proveïdors habituals per no haver pogut mantenir els pagaments, o fins i tot perquè són els mateixos proveïdors els qui han acabat tancant. Això podria impactar d'una manera significativa sobre la cadena de valor, i la conseqüència seria la pèrdua de part de la clientela quan torne a obrir. Perquè és possiblement aquesta cadena de valor, la que havia fet fidelitzar una clientela determinada, que en cas de veure que el producte ja no és el mateix, podria buscar alternatives en el mercat.

I és que aquesta crisi bàsicament va d'això, de mantenir el capital humà, de retenir el *know how* i tota la cadena de valor, i si el confinament no la destrueix, la

recuperació podria ser més ràpida. La velocitat de la recuperació, en tot cas, serà proporcional al temps que dure el confinament, la situació d'excepcionalitat i la hibernació de l'economia.

Aquesta és una diferència fonamental respecte a la crisi del 2007. En aquell moment veníem de quinze anys de pèrdua de valor afegit en la nostra economia, de pèrdua de competitivitat i productivitat minvant,

**Una qualitat d'ocupació
alta constitueix la base de
la innovació organitzati-
va i reforça la innovació
tecnològica.**

d'apostar per estratègies de competència via preus i no en qualitat. Ara, en canvi, sabem que l'economia pateix les conseqüències d'una crisi sanitària, no estructuralment econòmica o financera, però partim d'una situació

més sòlida. La pandèmia ha interromput bruscament uns anys de creixement sostingut, en què ens havíem sabut refer, innovar, buscar nous mercats i exportar. S'estava creant ocupació, i en alguns sectors fins i tot ocupació de qualitat. Aquesta capacitat es podrà recuperar si l'actual situació no dura massa.

Per a fer que siga així, cal un crear un clima de confiança, hem de generar predicibilitat i expectatives de creixement sostenible a llarg termini. I hem de ser socialment intel·ligents i entendre aquesta situació com una oportunitat. Cometrem un error greu si plantegem com a objectiu tornar a la situació anterior a la crisi, perquè ja era una situació insostenible. Cal dibuixar nous escenaris.

De fet, abans que la crisi de la Covid-19 ens sacseges, el Servei Públic d'Ocupació i Formació Valencià (LABORA) ja havia obert un debat sobre la necessitat de repensar el futur econòmic, i com els nous escenaris haurien

d'afectar el mercat laboral (LABORA, 2020). Com ja s'ha apuntat, cal una evolució que ens duga des de l'actual model, excessivament dependent de sectors amb gran inestabilitat i molt dependents de la temporalitat, a fer una aposta per sectors amb valor afegit. I això requereix polítiques decidides i clares, en matèria d'ocupació.

El marc en el qual ens movem és extremadament competitiu i mentre no decidim fer un pas cap a un model més cooperatiu, col·laboratiu, hem de ser líders en allò que fem i som, i per a fer-ho, i hi ha tres estratègies basades en: costos, qualitat, innovació.

Els governs de les economies avançades volen evitar que les seues empreses adopten estratègies fonamentades en costos, ja que són conscients que no poden competir amb la mà d'obra barata de països en desenvolupament. Aquesta crisi, però, ha posat en evidència l'enorme debilitat que representa per a l'economia valenciana l'absoluta dependència exterior en determinats sectors. Alguns d'aquests han resultat cabdals davant l'emergència sanitària. I han vist l'oportunitat de reinventar-se, redirigint la fabricació a nous productes dels quals la paràlisi comercial mundial ens havia deixat desproveïts. Algunes d'aquestes empreses ja han anunciat la voluntat d'explorar permanentment els nous nínxols de negoci.

En les dècades de 1980 i 1990 es va fer gran èmfasi en l'estratègia basada en la qualitat en lloc de l'estratègia basada en costos. En els últims deu anys s'ha insistit més en la innovació. I per una bona raó: la innovació sembla oferir oportunitats perquè tant el govern com les empreses isquen guanyant. Les companyies capdavanteres de països més innovadors creixen més i són més producti-

ves, amb vincles provats entre innovació, competitivitat i productivitat.

La innovació es considera font clau d'avantatge competitiu per a les empreses. Potenciar-la s'ha convertit en prioritat legislativa per a la Comissió Europea i per als estats membres de la UE.

En l'actualitat, el model dominant en els enfocaments és l'anomenat STI (per les seues sigles en anglés *science, technology and innovation*) descendent i científic, que investigadors altament qualificats defensen com a via per a crear noves formes de propietat intel·lectual possibilitades per injeccions de capital extern.

Aquesta classe d'innovació és important, però no n'hi ha prou; de fet, la innovació dins d'Europa és, com a molt, desigual, i fins i tot està una mica per davall dels competidors no europeus. Cal introduir noves maneres de pensar sobre innovació i impulsar la seua aplicació.

El Manual d'Oslo (OCDE, 2018), adoptat per la Comissió Europea, distingeix dues categories d'innovació: tecnològica i no tecnològica.

El model d'innovació STI actualment afavorit per l'agenda legislativa dels governs és una maquinària pesant i lenta, que necessita canvis, i que són canvis que s'han de fer en marxa. Històricament en la majoria dels països del nostre entorn això ha requerit una important injecció de fons públics (en la part dedicada a l'economia d'aquest document ja hem plantejat noves formes de col·laboració publicoprivada). No es tracta d'abandonar el que es fa, sinó de repensar-ho permanentment, i sobretot complementar-ho amb altres modalitats d'innovació amb diferents elements potenciadors i un èmfasi diferent: el lloc de treball.

En termes de creació d'ocupació, les companyies innovadores generen més i millors llocs de treball i

suposen un important trampolí per a la integració de determinats grups socials vulnerables en el mercat laboral. Per tant, la innovació contribueix a una economia inclusiva i no només d'alta especialització i alt nivell d'ocupació.

Si les empreses volen impulsar la innovació en el seu si, necessiten pensar en qualitat d'ocupació. Una qualitat d'ocupació alta constitueix la base de la innovació organitzativa.

La qualitat d'ocupació i aquesta classe d'innovació, amb el seu accent a fer, usar i interactuar, comparteixen moltes pràctiques laborals; combinades poden fins i tot generar sinergies, reforçant-se mútuament.

La Xarxa Europea d'Innovació Laboral (EUWIN), posada en marxa el 2013 per la Direcció General d'Empresa i Indústria de la Comissió Europea, ha demanat que s'ampliï les investigacions sobre el vincle entre innovació laboral i qualitat d'ocupació.

Més enllà de la UE, els països de l'OCDE són exhortats a desenvolupar estratègies d'innovació per a impulsar el creixement i la productivitat. Igual que la UE, l'OCDE també afavoreix actualment els enfocaments STI. Al mateix temps, i de nou com passa a la Unió, l'OCDE a més anima els seus països membres a centrar-se en la creació de «llocs de treball millors i vides millors».

Finlàndia, per exemple, un dels països líders en innovació a Europa, ha adoptat una «política d'innovació àmplia». L'enfocament és «expandir l'objectiu de les polítiques d'innovació per a donar més rellevància a les innovacions no tecnològiques i augmentar els impactes positius combinats de les innovacions tecnològiques i no tecnològiques» (Valls, Mancebo, Guia, Bikfalvi i Casadesús, 2004).

La innovació organitzativa té efectes positius en el creixement tant empresarial com nacional. «En l'àmbit de la societat, les inversions en canvis organitzatius [...] influeixen en el creixement econòmic fins al 10 %»; i dins de les companyies, «la magnitud dels efectes sobre l'eficiència és substancial, amb millores de rendiments d'entre el 15 i el 30 % per als que inverteixen en innovació en l'entorn laboral» (Valls, Mancebo, Guia, Bikfalvi i Casadesús, 2004).

I és que les pràctiques laborals s'han de convertir en centre i punt d'intervenció. La qualitat d'ocupació ha de ser, per dret propi, un punt en l'ordre del dia de les agendes de recuperació econòmica. Desenvolupar un enfocament integral entre qualitat d'ocupació i innovació subratllaria la importància d'aquestes pràctiques laborals i com poden canalitzar-se de manera que potencien la innovació. Amb el suport adequat, és un enfocament no només desitjable, és també factible per a moltes empreses.

6. Polítiques d'ocupació: Quantitat o qualitat?

Hi ha aspectes de la qualitat d'ocupació que han estat objecte d'interès d'investigadors, legisladors i professionals. Això va ser així almenys durant els últims anys del segle xx. Tanmateix, es van abandonar amb l'arribada d'una altra recessió econòmica global i l'augment de les taxes d'atur en la primera dècada del segle xxi. Els governs es van centrar en la creació de llocs de treball amb independència de la seua qualitat. L'argument era senzill: val més crear ocupació en general que crear llocs de treball millors. Un enfocament que va resultar automàticament atractiu per als legisladors. Una vegada que

es va posar en pràctica, aquesta teoria va resultar ser poc més que un mite, i molt més que una errada. De fet, ens ha debilitat com a societat, ha incrementat els desequilibris socials i ha fet que les nostres empreses siguin menys resilients a les tensions i les crisis.

No cal més que comparar un país de baixa qualitat laboral —els Estats Units— amb altres de major qualitat, com Suècia i Dinamarca. Usant dades de l'OCDE, veiem que aquests últims tenen taxes superiors d'ocupació tant per a homes com per a dones. Aquest patró es manté en tota la UE. En general, els països de la UE amb més llocs de treball de qualitat tenen taxes d'ocupació i d'activitat laboral significativament més elevades.

Si analitzem les dades de la UE, es conclou que les millores en qualitat d'ocupació milloren les taxes nacionals d'ocupació del 60 % al 64 % i redueixen les de desocupació del 10 % al 6 % al llarg d'un període de deu anys.

De la crisi del 2007 es va intentar eixir amb una reforma laboral que va precaritzar encara més el mercat laboral. Aquesta és una enorme debilitat estructural de l'economia valenciana, i també de les empreses valencianes. Per molt que a moltes d'aquestes empreses, que continuen treballant amb estratègies de costos, els costa d'entendre.

Tenim proves que era un enfocament erroni. Una altra anàlisi longitudinal de dades europees confirma aquesta conclusió i estableix una correlació marcada i significativa entre taxes d'ocupació i indicadors de qualitat de l'ocupació.

Hi ha bones raons per a la correlació entre qualitat laboral i taxa d'ocupació; entre d'altres, els vincles entre capital humà i creixement econòmic i la seguretat laboral, que augmenta la producció i la participació en el mercat de treball.

Així, l'enfocament institucional de la qualitat d'ocupació ha de canviar. La nova agenda de creixement de la UE accepta que quantitat i qualitat d'ocupació no són mútuament excloents i que poden i han de buscar alhora. Es poden aconseguir sinergies entre qualitat d'ocupació i els altres objectius prioritaris de l'actual Estratègia Europea d'Ocupació, a saber: plena ocupació i cohesió i inclusió social.

Els països de la UE amb més llocs de treball de qualitat tenen taxes d'ocupació i d'activitat laboral significativament més altes.

Tindre millors llocs de treball no té només conseqüències positives per als països de la UE, també en té per a les empreses. Les investigacions indiquen que la qualitat d'ocupació

està marcada i clarament correlacionada amb satisfacció laboral, compromís i benestar individual. I encara hi ha més. La satisfacció laboral està associada negativament a l'absentisme i al volum de negoci, per la qual cosa té el potencial de reduir els costos operatius d'una companyia.

A més, s'han relacionat qualitat d'ocupació i satisfacció laboral amb productivitat, ja que els sectors més productius són aquells amb proporcions més altes de llocs de treball de qualitat. Les investigacions també revelen —i això és significatiu— que aquells sectors i països amb qualitat d'ocupació per sobre de la mitjana són més productius i innovadors.

La conclusió, per tant, és que les empreses es beneficien de perseguir la qualitat d'ocupació. Les ocupacions de major qualitat, a més, han demostrat major capacitat de recuperació durant la darrera crisi econòmica i els països amb major qualitat d'ocupació, com els nòrdics, n'han sentit menys les conseqüències.

Cal tenir clar que potenciar la capacitat d'innovació és també un indicador de qualitat d'ocupació, en aquest cas les oportunitats d'aprenentatge, informal o formal, en el lloc de treball. La qualitat d'ocupació està relacionada d'aquesta manera amb la innovació, i com més qualitat d'ocupació (major èmfasi en l'aprenentatge), major innovació; a menor qualitat d'ocupació (mesura per absència o escassetat d'aprenentatge en el lloc de treball), menor innovació.

Alguns punts importants per a facilitar la creació d'ocupació:

- Expectatives raonables d'augment de beneficis en incrementar la plantilla.
- Trajectòria sostinguda al llarg de diversos anys d'increment de beneficis en augmentar el personal.
- Bones previsions econòmiques per a la zona on s'ubicaria l'activitat, o els mercats als quals proveiria.
- Estabilitat macroeconòmica (tipus de canvi, dèficit, deute, inflació).
- Tipus d'interés baixos o, almenys, no massa elevats i estables.
- Polítiques d'innovació i de formació en les noves habilitats que necessiten les empreses.
- Mesures perquè els col·lectius desfavorits no siguin exclosos del mercat laboral.
- Ensenyament actiu d'habilitats empresarials.
- Presa en consideració dels canvis demogràfics.
- Seguretat ciutadana.
- Seguretat jurídica.

- Bones infraestructures: carreteres, ports, aeroports, transport públic, internet de banda ampla, aigua i energia.
- Promoció de la transició a una economia verda.
- Presència a la zona d'altres empreses del ram que hagen creat un clúster en un sector per al qual s'espera alta demanda, com succeí amb la fabricació de roba a Bangla Desh.
- Facilitat per a l'obertura de nous negocis i per als tràmits administratius de tota mena, inclosos els impositius, que han de fer les empreses ja establides.
- Digitalització de l'Administració Pública.
- Existència a la zona de prou personal qualificat per a l'activitat.
- Absència de barreres perquè les pimes incrementen la seua mida.
- Existència a la zona d'un subministrament d'insums fiable i a preus avantatjosos.
- Facilitat per a obtenir crèdits. Es xifren en 713.000 els llocs de treball que les pimes haurien pogut crear entre 2019 i 2021 a Espanya si hagueren disposat del finançament adequat.
- Sistema de justícia eficaç que resolga els eventuals conflictes sobre el compliment dels contractes en un termini raonable.
- Protecció efectiva de la propietat intel·lectual (patents i marques).
- Disponibilitat de terrenys apropiats per a l'activitat a preus raonables.

- Servei d'inspecció laboral eficaç: encara no augmenta l'ocupació en si, fa que les empreses formalitzen als seus treballadors, la qual cosa incrementa les xifres oficials d'ocupació.

Cinc eixos

1. L'educació i qualificació a tots els nivells amb aposta per les noves necessitats, que és el bàsic i primordial per a començar el camí.
2. L'increment de la mida (real o per mitjà de clústers i xarxes de cooperació) de l'empresa valenciana, per a facilitar la creació i la major estabilitat dels llocs de treball.
3. Apostar per una menor rotació laboral i per una millor permanència en l'ocupació, cercle virtuós necessari en qualsevol mercat de treball.
4. Una negociació col·lectiva innovadora adaptada a les noves necessitats del mercat i dels consumidors.
5. Noves regulacions laborals que contemplen de forma ordenada i amb seguretat jurídica les noves formes de treball que han sorgit derivades de les empreses que operen a través de plataformes digitals.

7. Nous horitzons per a les polítiques actives d'ocupació. ¿Quin paper ha de jugar LABORA?

Una de les conseqüències més dramàtiques de la crisi de la Covid-19 ha estat la ràpida destrucció d'ocupació, així com l'allau d'Expedients de Regulació Temporal de l'Ocupació (ERTO). Davant les vulnerabilitats del model econòmic, els treballadors i les treballadores estan des-

protegits, i la intervenció de l'Estat i de les comunitats autònomes ha estat imprescindible.

En aquest sentit, s'han adoptat mesures d'urgència, que efectivament tenen la capacitat d'accelerar processos històrics i eliminar sobtadament obstacles, com ha estat el cas de la ràpida expansió del teletreball i de les eines vinculades a aquest.

Les empreses i administracions públiques han desenvolupat nous sistemes a marxes forçades i han habilitat

La reducció de la jornada laboral ens permet resituar prioritats, posar el benestar de les persones al centre del model econòmic, i respondre als reptes més immediats.

canals i noves formes de treball que s'haurien percebut amb més reticència en una situació de normalitat.

L'evidència pràctica ens demostra ara que és possible i fins i tot més productiu poder mantenir certes reunions a distància, que podem tindre cura i dedicar temps

als nostres i al mateix temps ser productius, que podem reduir desplaçaments i adoptar un estil de vida més raonable, amb un ritme més pausat i saludable.

El debat sobre el futur del treball que s'havia començat a impulsar des de LABORA, el servei valencià públic d'ocupació i formació, amb iniciatives com #esperantelsrobots o «Teletransport al futur del treball», s'ha fet realitat de manera inesperada en molts aspectes (teletreball, conciliació, precarietat, escletxa de gènere, etc.). És per això que la viabilitat de noves propostes després d'aquesta crisi pot ser més gran; per contra, però, també s'hauran evidenciat les dificultats i la necessitat de millorar la regulació en alguns aspectes.

La innovació organitzativa en les empreses, així com la configuració d'una nova política d'ocupació que pro-

picie transformacions socials i econòmiques positives, pot esdevenir una punta de llança per a accelerar i fer possible el canvi de model productiu i l'eixida de la crisi de la Covid-19.

Les polítiques transformadores en aquest àmbit poden obrir un cercle virtuós que permeti millorar la qualitat de vida de les persones, al mateix temps que fa les empreses més productives i arrelades al territori. L'objectiu hauria de ser passar de la resistència, de la contingència, en matèria de polítiques d'ocupació, a la proactivitat, al lideratge de l'ecosistema laboral i empresarial.

Un bon exemple d'aquestes polítiques proactives és la proposta per incentivar la reducció de la jornada laboral a 4 dies o a 32 hores setmanals. Es tracta d'una mesura agosarada, d'ampli abast, que permet posar en qüestió allò que no funciona (presentisme, baixa productivitat relativa, precarietat, atur, malalties laborals, manca de conciliació, escletxa de gènere) i dibuixar nous escenaris en què el creixement de l'economia se situa exclusivament al servei de les persones. La possibilitat de reduir el temps de treball, mantenint o fins i tot incrementant la productivitat i el salari, és una evidència històrica, i així ho va avançar l'economista John Maynard Keynes (1930). Tot i això, la productivitat des dels temps de Keynes s'ha més que triplicat, mentre la setmana laboral de 40 hores ha romàs inalterada. Aquesta divergència no és atribuïble a una manca de rigor en la predicció de Keynes o d'altres autors contemporanis (Rifkin, 1995), tampoc a la inviabilitat tècnica de la proposta. És més aviat el resultat d'unes determinades decisions polítiques, d'uns determinats criteris de repartiment de la riquesa i del desequilibri creixent entre les rendes del treball i les rendes del capital.

Recuperar ara la proposta de reducció de la jornada laboral ens permet resituar prioritats, posar el benestar de les persones en el centre del model econòmic, i al mateix temps donar resposta als reptes més immediats que ens esperen. D'una banda, l'acceleració de l'automatització, amb mostres cada vegada més sòlides del potencial per a reemplaçar llocs de treball (Frey i Osborne, 2013; Arntz, Gregory, Zierahn, 2016; PwC, 2017). D'una altra, la necessitat imperativa de lluitar contra el canvi climàtic i promoure un estil de vida sostenible i

LABORA ha d'assumir un paper de lideratge, reforçar polítiques, avançar els debats i fer possible la seua materialització pràctica.

saludable. A més a més, les experiències pràctiques (IG Metall a Alemanya, Microsoft al Japó, sector financer i tecnològic a Nova Zelanda, i també algunes empreses tecnològiques valencianes i espanyoles) apunten la

contribució positiva a l'increment de la productivitat i l'atracció de talent, així com l'increment dels volums d'ocupació. Es tracta, per tant, d'una proposta rendible econòmicament, sostenible ambientalment i amb unes implicacions socials positives en matèria d'igualtat, conciliació, salut i benestar personal.

En síntesi, algunes propostes que poden ajudar a estructurar un programa de transformació de progrés post-Covid-19 en matèria de polítiques d'ocupació poden ser:

- Promoure la reducció de la jornada laboral, com a mecanisme de conciliació i de millora de la productivitat de les empreses.
- Facilitar i regular noves alternatives al treball presencial, com el teletreball i noves metodologies d'organització interna més eficients i flexibles.

- Propiciar ritmes de treball més saludables, horaris més racionals, i assegurar el dret a la desconexió.
- Avançar en la implantació d'ingressos vitals mínims, desvinculant el treball dels ingressos, lluitant contra la feminització de la pobresa laboral, i valorant activitats sovint no remunerades (cures, economia reproductiva).
- Impulsar nous espais públics que propicien un nou model de treball cooperatiu, flexible, i que actuen com a nodes de generació de sinergies al territori entre diferents agents: ciutats, empreses, treballadors.

Per a generar les condicions sota les quals aquestes propostes siguin viables, socialment i econòmicament, LABORA ha d'assumir un paper de lideratge, reforçar polítiques, fer avançar els debats i fer possible la seua materialització pràctica.

En aquest sentit, LABORA té actualment tres línies clares d'acció. L'orientació, la formació i les ajudes a la contractació.

Des del 2015, s'han reforçat les tres línies, i sobretot, s'ha fet partint d'una diagnosi científica de la realitat i de les necessitats, que està especificada en el document AVALEM Territori (Labora i Universitat de València, 2019), d'on han anat naixent diferents programes. Aquesta anàlisi, com qualsevol feta amb rigor científic, té el seu propi sistema d'autoavaluació permanent, la qual cosa permet ara reaccionar amb major prestesa davant la situació actual.

Els recursos econòmics i humans del servei públic són limitats, i per tant, ara més que mai, caldrà ser especialment eficients en el seu ús. I sobretot cal no oblidar

que la competència que té és en polítiques actives, no passives. Per molt que en aquest moment s'hagen hagut de desviar fons dedicats a les segones per a les primeres. Però són les polítiques actives les que ens han de permetre bastir una base sòlida per a la recuperació.

Per això, cal:

- Revisar els programes i, sobretot, enfocar-los a la recuperació i estabilitat de l'ocupació.
- Redefinir la formació, amb especial incidència en la formació dual.
- Encaminar la formació i l'ocupació als sectors clau de la recuperació, que són aquells vinculats amb un nou model productiu que tinga en compte sectors com el sociosanitari, el sector de cures, els sectors culturals i creatius, l'economia verda.
- Crear potents plans d'ajudes a la contractació, que combinen l'ocupació de qualitat, amb la millora de la productivitat en els sectors clau.
- Incentius de transició per a la reducció de la jornada laboral i la millora de la conciliació.

8. I tot això, ¿com ho paguem? Nova fiscalitat i reforma del sistema de finançament autonòmic.

Per a fer possibles les diferents actuacions plantejades, la Generalitat necessita disposar de recursos, la qual cosa sols és possible mitjançant la reforma del sistema de finançament autonòmic i la construcció d'un espai fiscal propi que li facilite més autonomia financera.

Respecte del sistema de finançament autonòmic, la reforma caldria que s'orientara a:

- Millorar l'equilibri vertical en el repartiment dels recursos tributaris entre nivells de l'administració pública (central i autonòmica).
- Eliminar l'*statu quo* (fons de suficiència), ja que distorsiona l'equilibri horitzontal entre comunitats autònomes.
- El criteri per al repartiment dels recursos ha d'estar la població de dret.
- Substituir els fons de convergència per un nou fons d'anivellament perquè les diferències entre comunitats autònomes siguin mínimes.
- Augmentar la corresponsabilitat fiscal de les comunitats autònomes, amb una major capacitat normativa, de gestió i recaptació als tributs de major pes (IRPF i IVA).

Som una de les comunitats autònomes amb menys tributs propis (cànon de sanejament, impost sobre emissions i impost sobre residus), i per això necessitem ampliar l'espai fiscal de la Generalitat per a garantir recursos addicionals i per a utilitzar la fiscalitat com a instrument de política econòmica.

Parlem de:

- Revisar els tributs que graven la riquesa, l'impost sobre el patrimoni, la implantació de l'impost sobre els actius no productius de les persones jurídiques, i la creació de l'impost sobre els grans tenedors d'habitatges.
- Nova fiscalitat mediambiental, dirigida a gravar les activitats nocives per al medi ambient, com per exemple l'impost valencià sobre les estades turístiques, l'impost sobre les grans superfícies comercials, l'impost sobre les emissions de diòxid de carboni dels vehicles de tracció mecànica, l'impost

sobre les emissions portuàries de grans vaixells, l'impost sobre l'emissió d'òxids de nitrogen a l'atmosfera produïda per l'aviació comercial, cànon eòlic, etc.

- Gravar diseconomies originades per activitats que afecten el benestar social, com ara l'impost sobre les begudes ensucrades.
- Promoure beneficis fiscals per a iniciatives socials i empresarials que decidisquen establir-se a les comarques d'interior en risc de despoblament.
- Revisar la tarifa de l'IRPF per a augmentar la seua progressivitat i les deduccions autonòmiques per a la seua racionalització.

Un dels efectes que van agreujar la darrera crisi de l'any 2008 fou la restricció del crèdit. Ara cal assegurar que això no es produïska per a accelerar la recuperació.

La Generalitat necessita disposar de recursos, i això sols és possible mitjançant la reforma del sistema de finançament i la construcció d'un espai fiscal propi.

La Generalitat disposa de dos instruments: la Societat de Garantia Recíproca (Afin SGR) i l'Institut Valencià de Finances (IVF). Cal impulsar-los tots dos perquè faciliten el finançament suficient d'empreses, autònoms i professionals. Afin pot comptar amb el reaval

de la Companyia Espanyola de refinançament (CERSA) i l'IVF cal que accedisca als avals de l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), com ho fa la banca, i a les línies del Banc Europeu d'Inversions (BEI). Pel que fa a les entitats de crèdit, les seues polítiques de selecció del crèdit són procíclicues, és a dir, solen ser més restrictives en èpoques de crisi, limitant molt l'accés de les petites i mit-

janes empreses. La Generalitat cal que vigile la política de crèdit de les entitats subjectes a la seua vigilància i la distribució equitativa dels avals de l'ICO al nostre territori.

9. Conclusions

La crisi econòmica derivada de l'emergència sanitària de la Covid-19 ha posat en evidència, una vegada més, les vulnerabilitats de l'estructura productiva valenciana. Unes vulnerabilitats que dificulten la resiliència de l'economia davant els xocs i que han resultat en una ràpida destrucció d'ocupació.

Al mateix temps, la situació d'excepcionalitat ha accelerat processos de canvi, ha accentuat determinades contradiccions, i sobretot ens ha forçat a tots a reordenar les nostres prioritats.

Mitjançant l'anàlisi i la discussió proposada en aquest document, hem argumentat la necessitat d'avançar en un procés de transformació real, ambiciós, que abaste tota l'esfera econòmica, però des d'una perspectiva social i ambiental compromesa amb el futur del territori i de la seua gent.

Vida vivible és la qüestió dels nostres temps (Garcés, 2017). No n'hi haurà prou amb una recuperació qualsevol. Aprofitar la inèrcia de l'actual catarsi per a facilitar el canvi dependrà únicament de nosaltres, de les nostres decisions. Fem que aquesta vegada siga diferent.

10. Bibliografia

- AMAT, O.; BAYONA, J.; BOAR, A. *et al.* (2019), *Concret Economia i Pensament*, núm. 1, Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa i Tres i Quatre.
- ARNTZ, M; T. GREGORY I U. ZIERAHN (2016), «The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis», *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, N. 189, OCDE.
- BAUMAN, Zygmunt (2017), *Retrotopía*. Ediciones Paidós.
- FREY, Karl i OSBORNE, Michael. A. (2013) *The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?* Disponible en línia: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf
- GARCÉS, M. (2017) «Nova il·lustració radical». Editorial Anagrama.
- KEYNES, John Maynard (1930), «Economic Possibilities for Our Grandchildren». Disponible en línia: <http://www.econ.yale.edu/smith/econ116a/keynes1.pdf>
- LABORA (2020). *El futur del treball i les polítiques actives d'ocupació a la Comunitat Valenciana*. Disponible en línia: <http://www.labora.gva.es/documents/166000883/166282936/Futur+del+treball+valenci%C3%A0.pdf/13ebc913-7ad8-49eb-813b-da39ef3279e0>
- LABORA I UNIVERSITAT DE VALÈNCIA (2019). *Avalem Territori: Estratègies Territorials i Ocupació Valenciana*. Disponible en línia: <http://www.labora.gva.es/documents/166000883/166682984/Estrat%C3%A8gies+Territorials+i+Ocupaci%C3%B3+Valenciana.pdf/69ed78ad-5eaa-4430-a657-0561ad212cbb>
- MOLINA, F. Xavier (2017), *Un model productiu des del territori*. Demos 11. Fundació Nexe.
- NOAH HARARI, Yuval (2015), *Sàpiens. Una breu història de la humanitat*. Edicions 62.
- OCDE (2018), *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. Disponible en línia a: <https://www.oecd.org/science/oslo-manual-2018-9789264304604-en.htm>
- PÉREZ, F. *et al.* (2017), *Propostes per al nou sistema de finançament autonòmic*. Segon informe de

la comissió d'experts nomenada per les Corts Valencianes. Disponible en línia a: <http://www.hisenda.gva.es/va/web/financiacion-autonomica/modelo-de-financiacion-autonomica>

PÉREZ, F. i MAUDOS, J. (2020), El impacto económico del coronavirus en el PIB y empleo de la economía española y valenciana. IVIE Express.

PRICEWATERHOUSECOOPERS (2017), «Will robots steal our jobs? The potential impact of automation on the UK and other major economies». Disponible en línia: <https://www.pwc.co.uk/economic-services/ukeyo/pwcukeo-section-4-automation-march-2017-v2.pdf>

RIFKIN, Jeremy (1995), The End of Work: The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era. Putnam, New York.

VALLS, Jaume; MANCEBO, Núria; GUIA, Jaume; BIKFALVI, Andrea; CASADESÚS, Martí (2004), Innovacions organitzatives i competitivitat industrial. Papers d'Economia Industrial. Generalitat de Catalunya.

Agraïments

Els autors volen agrair la contribució a aquest document de Francesc Gamero Lluna i dels membres del Lab d'economia la Fundació Nexe.

Publicacions de la Fundació Nexe

www.fundacionexe.org/publicacions

Col·lecció Demos

1. *La política lingüística al País Valencià. Del conflicte a la gestió responsable*, de Susanna Pardines i Nathalie Torres.
2. *El finançament dels valencians. Una insuficiència històrica*, de Rafael Beneyto Cabanes.
3. *Valencians i democràcia. Del malestar a la proposta*, de Carlos Villodres Iglesias.
4. *Una nova planta per als valencians. Possibilitats i límits per a l'organització política i administrativa del País Valencià dins la Constitució de 1978*, d'Andrés Boix Palop.
5. *El darrer cicle immobiliari al País Valencià. O el progrés de la misèria*, de Josep Lluís Miralles i Garcia.
6. *La ciutat construïda. Del pla urbanístic al procés ciutadà*, de David Estal, Ramon Marrades i Chema Segovia. Pròleg de Josep Sorribes.
7. *Un país nou. Valencianisme, prosperitat i democràcia*, Vicent Flor (editor).
8. *El valencianisme enfront d'Espanya. Una anàlisi estratègica*, d'Amadeu Mezquida.
9. *El tio Canya ha mort. Notes sobre la mecànica sociolingüística del valencià*, de Francesc J. Hernández.
10. *Poder i llengua. Les llengües de l'ensenyament al País Valencià*, de Vicenta Tasa i Anselm Bodoque.
11. *Un model productiu des del territori. Cap a la clusterització de l'economia valenciana*, de F. Xavier Molina.
12. *El dret civil valencià. L'assignatura pendent de l'autogovern*, de J. Tamarit, J. Palao, R. Vera.

Col·lecció Àgora

1. *Valors per a un republicanisme cívic valencià. Idees per a l'acció del valencianisme*, de Joan Alfred Martínez.
2. *L'endeutament dels ajuntaments valencians i les retallades a l'autonomia local (2010-2013)*, de Rafael Beneyto Cabanes.
3. *La qualitat normativa al País Valencià*, Clàudia Gimeno.
4. *Sobre l'aplicació d'un impost turístic al País Valencià*, d'Asensi Descalç.
5. *Imposició patrimonial*, d'Asensi Descalç.

Amb l'Editorial Afers

1. *Nació i identitats. Pensar el País Valencià*, Vicent Flor (editor).
2. *Una nova via per a l'empresa valenciana*, Elies Seguí (editor).
3. *Identitat(s) a la cruïlla*, Antoni Martínez (editor).

missió

La Fundació Nexa té com a missió contribuir a la millora i al progrés de la societat valenciana mitjançant la generació, la difusió i el debat d'idees.

fundadors

Els fundadors de la Fundació Nexa són l'Associació Cívica Valenciana Tirant lo Blanc i diverses persones a títol individual.

objectius

Tenim la voluntat d'estendre la consciència nacional valenciana a la majoria de la població del País Valencià per a assolir el màxim d'autogovern i de cohesió social possibles. Volem aprofundir en el funcionament democràtic de les nostres institucions, i volem potenciar els trets culturals, lingüístics, socials i econòmics propis del poble valencià.

valors

La Fundació Nexe vol promoure la cooperació entre els agents socials en clau valenciana, democràtica, oberta i plural, transformadora i moderna. Aquestes són els valors que ens defineixen.

temes

Tractem múltiples temes que s'estructuren al voltant de quatre eixos, sempre pensats en un marc valencià i global:

- enfortiment de la democràcia i de la cohesió social
- economia i sostenibilitat
- identitat, cultura i patrimoni
- feminisme i diversitat

activitats

Els objectius de la fundació es duen a terme per mitjà de diferents activitats: seminaris, jornades, presentacions de llibres, tertúlies, publicacions, convocatòries de beques i premis, etc. El principal mitjà de comunicació és la pàgina web fundacionexe.org. Mensualment enviem un butlletí digital en què s'informa de totes les novetats, al qual us podeu subscriure en la pàgina web.

Amb la col·laboració de

Col·lecció Àgora, núm. 6

Directora acadèmica: Vicenta Tasa

Coordinadors del Lab d'Economia: F. Xavier Molina i Helena Àvila

Primera edició: juny del 2020

© del text: Enric Nomdedéu Biosca, Joan Sanchis i Muñoz
i Rafael Beneyto Cabanes

© d'aquesta edició: Fundació Nexè (www.fundacionexe.org)

Producció: Jaume Ortola

www.riuraeditors.cat

Carrer de l'Aggregació, núm. 1, 2n 1a

08041 Barcelona

ISBN: 978-84-120424-4-3

#AgoraNexe6

fundació ▶ nexa

Idees per a la societat valenciana del futur